4 Δεκεμβρίου 2017

Λησμονημένοι Έλληνες στις χώρες της Ασίας, Απω Ανατολής και Αφρικής

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θαύματα και θαυμαστά γεγονότα / Θεολογία και Ζωή

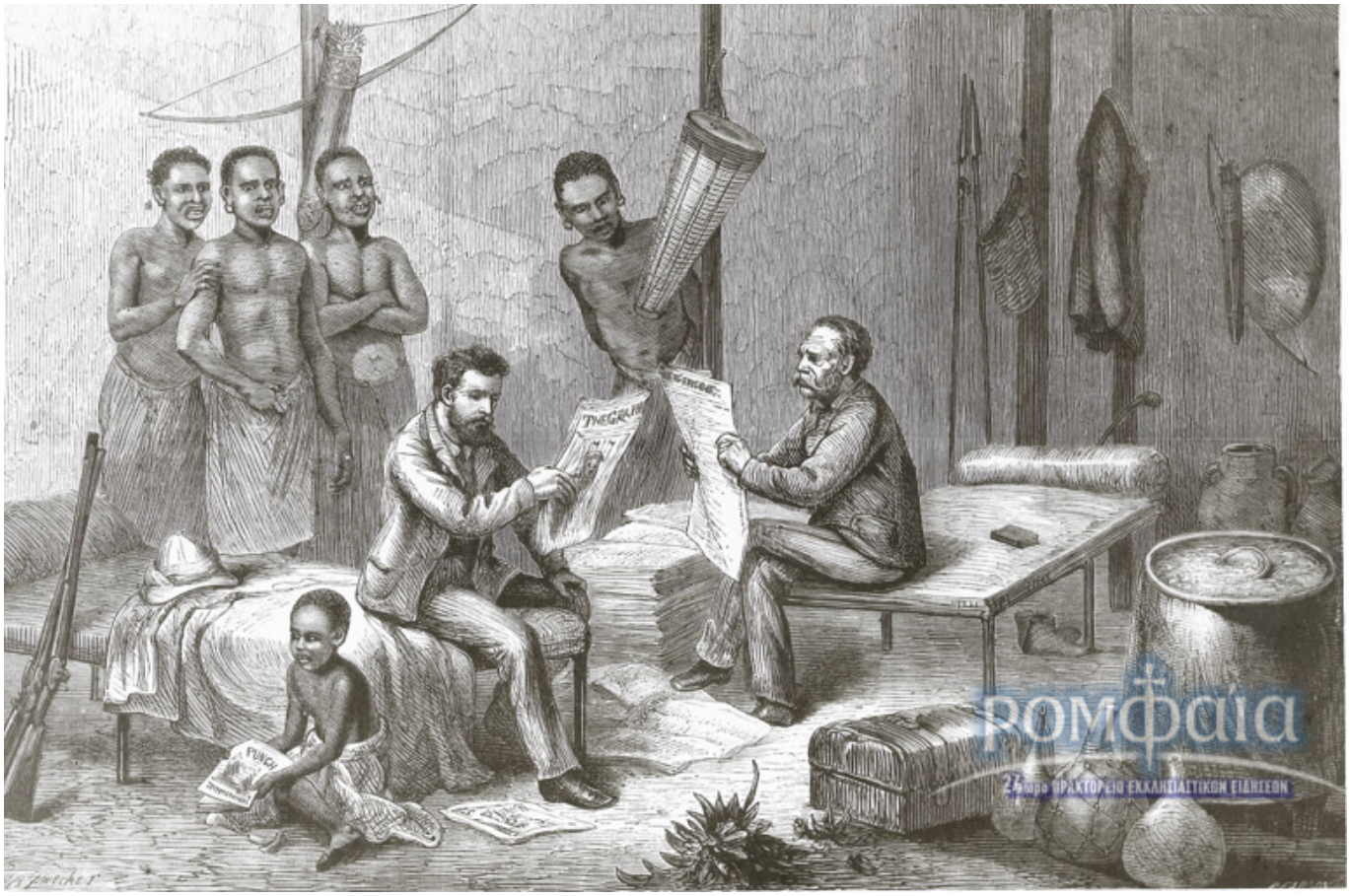

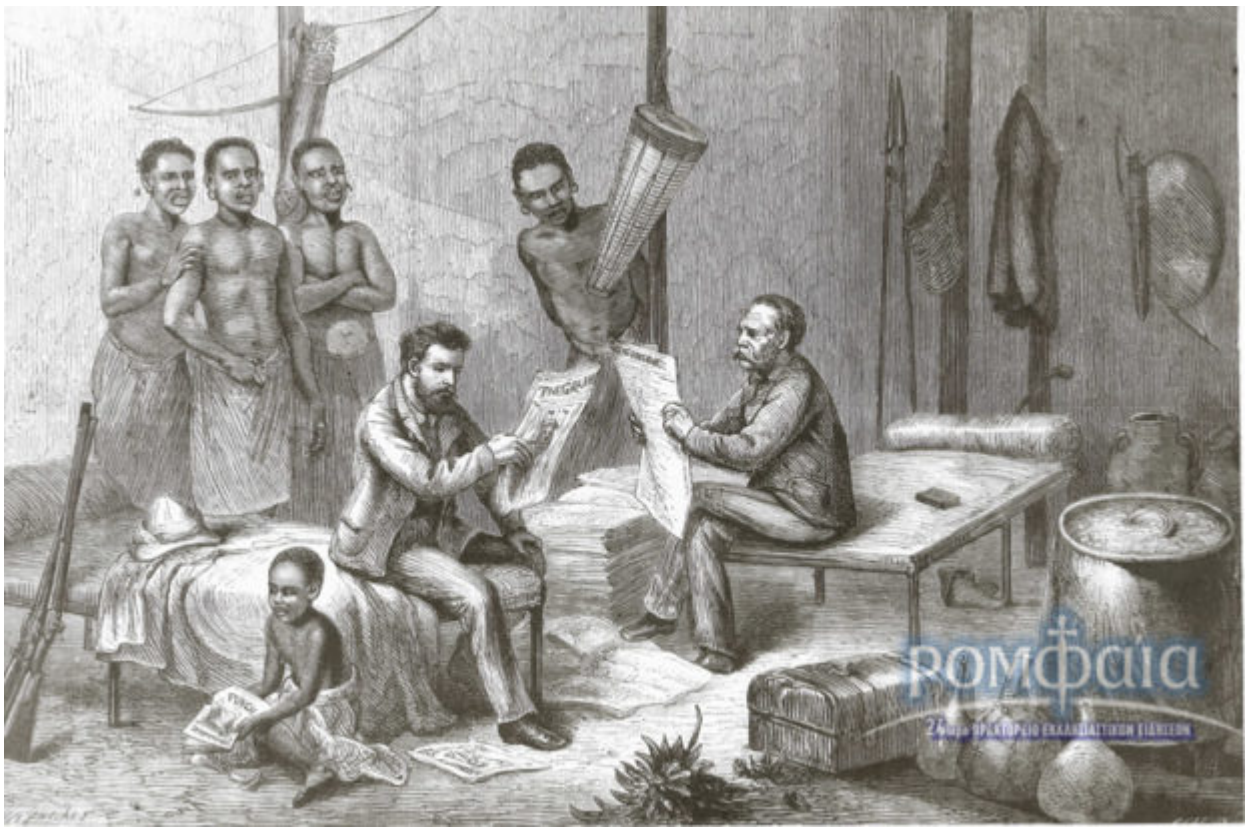

Του Μητροπολίτη Ναϊρόμπης κ. Μακαρίου

«Ἦχε εἰς τόν νοῦν σου τήν πατρίδα, ὅταν σοῦ ζητοῦν χρήματα καί σκέψου ὅτι, μέ τά ὀλίγα σου γρόσια, κάποτε, σώζεται μία μεγάλως ἐθνωφελής ἰδέα».

Ὁ Τζιτζίνιας πρός Σταματιάδη

Περιδιαβάζοντας καί ἀνακαλύπτοντας, μέ τίς συνεχεῖς ἐρευνες, τίς τελευταῖες δεκαετίες, χῶρες, ἰδιαίτερα τῆς Ἀφρικῆς, τήν πολύμορφη δράση τῶν Ἑλλήνων τοῦ παρελθόντος, ἀλλά καί τοῦ παρόντος, σκέφθηκα ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά γίνει μιά ἐκτενής δημοσιοποίηση καί γνωριμία, τοὐλάχιστο, μ' ἕνα μικρό ἀριθμό Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς.

Λόγοι πολλοί μέ ὠθησαν νά κάνω αὐτή τήν ἰδέα πράξη. Ἐνῶ γιά τούς ξένους ἐξερευνητές καί πρωτοπόρους κυκλοφοροῦν συνέχεια μελέτες καί βιβλία, μέ τή δράση τους καί τίς ἐπιτυχίες τους, γιά μᾶς, τούς Ἕλληνες, δίνεται ἡ ἐντύπωση ὅτι ὑστεροῦμε σ' αὐτό τόν τομέα ἢ ἐλάχιστα ἀναφερόμαστε σ' αὐτούς καί, ὅταν γίνεται αὐτό, γίνεται μόνο περιστασιακά.

Ἤδη, ἔχω γράψει γιά ἀρκετούς Ἕλληνες διαπρεπεῖς τῆς Διασπορᾶς τόσο στόν χῶρο τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλά καί τῆς Εὐρώπης καί Ἀμερικῆς ἀκόμα καί τῶν Ἰνδιῶν.

Ὅμως διαπίστωσα μιά ἔλλειψη: Δέν ὑπάρχει καταγραφή τοῦ πλούτου, τῆς μεγαλουργίας καί τοῦ ἄθλου τῶν Ἑλλήνων πρωτοπόρων, σέ μιά μελέτη σύντομη μέν ἀλλά περιεκτική καί ἀντικειμενική, χωρίς νά γίνεται ὁποιαδήποτε ὑποτίμηση τῶν κατορθωμάτων ἄλλων ἐξερευνητῶν, σέ ἄλλους καιρούς, ἀπό ἄλλες χῶρες.

Οἱ μελέτες πού, ἤδη, ἀνέφερα, σχετίζονται μέ πρωτοπόρους στά γράμματα, στίς ἐπιστῆμες, στίς τέχνες, ἀλλά καί στή φιλανθρωπία· ἐδῶ ἐννοῶ τούς μεγάλους ἐθνικούς εὐεργέτες πού τίμησαν, μέ τήν προσφορά τους καί τήν συμβολή τους, τό Ἑλληνικό ὄνομα.

Δέν θά πρέπει νά μᾶς διαφεύγει τό γεγονός ὅτι, σέ πλεῖστες ὅσες περιπτώσεις, οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐκεῖνοι πού πρῶτοι πάτησαν τό πόδι τους σέ ξένες χῶρες· μέ τήν ἐργατικότητα, τό ζῆλο τους, τήν τόλμη τους, τό ἦθος τους, ἔκαναν ἔργα πολιτισμοῦ καί ὕψωσαν τό κῦρος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Στήν παρούσα μελέτη, δέν θά ἀναφερθοῦμε στή μοναδικότητα τῆς πορείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οὔτε στόν Πυθέα τόν Μασσαλιώτη ἢ στόν περίφημο ἀστρονόμο τοῦ 2ου αἰώνα, Πτολεμαῖο, τόν γεωγράφο Μαρίνο, τόν Ἡρόδοτο, πού, τόν 5ο αἰώνα π.Χ., ταξίδεψε σέ μακρινές καί ἄγνωστες χῶρες· ἀπό τά γραπτά κείμενά του μέχρι σήμερα διαφωτίζονται καί ἀντλοῦν οἱ ἐπιστήμονες, τόν Στράβωνα τοῦ 1ου π.Χ. αἰώνα πού ἔγινε αἰτία νά τεθοῦν οἱ βάσεις τῆς Γεωγραφίας, τόν Κοσμᾶ τόν Ἰνδικοπλεύστη, τόν ναύαρχο Νέαρχο τοῦ στόλου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου πού, τίς σημειώσεις του, χρησιμοποίησαν οἱ Πορτογάλοι καί οἱ Ἄγγλοι, αἰῶνες μετά, γιά νά «ὑπερηφανευθοῦν γιά τίς ἀνακαλύψεις τους», τόν Εὔδοξο Κυζικηνό, αὐτόν πού ἀνακάλυψε πρῶτος τή θαλάσσια ὁδό πρός τίς Ἰνδίες καί τήν Ἀφρική μέ τόν περίφημο περίπλου του, γιά νά ἑτοιμάσει, στό τέλος, τοπογραφικές, γεωγραφικές καί ἐπιστημονικές ἐπισημάνσεις, τόν Ἀρίστωνα καί τόσους ἄλλους.

Τώρα, ἀντιλαμβάνεται κανείς τό μεγαλεῖο καί τό θαῦμα πού ἐπετέλεσαν τόσοι ἐξέχοντες Ἕλληνες ἐρευνητές καί ὁδοιπόροι, προτοῦ κἄν, ἀκόμα, ἐμφανισθοῦν οἱ ἄλλοι λαοί στή γῆ... Ὅπου πέρασαν αὐτοί οἱ Ἕλληνες τῆς ἀρχαιότητας, ἄφησαν ἴχνη τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καί τίς ἀξίες τοῦ φωτός καί τῆς δημιουργικότητας.

Ὅλοι τους ὑπῆρξαν πρόδρομοι καί κανείς δέν πρέπει νά ἀμφιβάλλει γιά τή συμβολή τους στή διαμόρφωση καί στή στήριξη πολιτισμῶν, συμβάλλοντας ἔτσι στή δημιουργία ἱστορίας καί καταγωγῆς τῶν λαῶν πού ἀνακάλυψαν καί ἐμόχθησαν, ὥστε νά μορφώσουν.

Ὁ Ἰ. Μπαΐκερ, στήν ἱστορία τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων καί ἐξερευνήσεών του, σημειώνει ὅτι: «Γιά νά παρακολουθήσει κανείς τήν ἱστορία τῶν γεωγραφικῶν

ἀνακαλύψεων, δέ χρειάζεται ν’ ἀνατρέξει πρίν ἀπό τούς Ἕλληνες. Αὐτοί ξεπέρασαν κάθε ἄλλον ἀρχαῖο λαό, στήν ἀνάπτυξη τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης καί εἶχαν ἀποκτήσει, σέ σημαντικό βαθμό, γνώση τῆς γῆς…».

Τά κατορθώματα, λοιπόν, τῶν Ἑλλήνων ἐξερευνητῶν χαρακτηρίζονται καί ἀπό τούς ξένους ἀκόμα σάν ἕνα ἀπό τά ἀξιολογότερα ἐπιτεύγματα ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητας, σταθμός στήν ἱστορία τῶν περιπετειῶν καί τῶν θαλασσοπορειῶν.

Ἕνας, λοιπόν, τέτοιος τύπος πού ἔζησε στά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα ἦταν ὁ Κεφαλλονίτης, Κωνσταντίνος Γεράκης, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στό Ἀργοστόλι, τό 1637, ἀπό πατέρα Γεώργιο, προερχόμενο ἀπό οἰκογένεια εὐγενῶν, γενάρχης τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Φραγκίσκος Γεράκης.

Ἡ ἱστορία του εἶναι μυθιστορηματική, γιατί, ἀπό μικρό, ἄσημο παιδί τότε πού ἐγκατέλειψε τήν ἰδιαιτέρα του πατρίδα, κατόρθωσε νά γίνει πρωθυπουργός καί ἀντιβασιλεύς στό μακρινό Σιάμ.

Ὁ Κωνσταντίνος Γεράκης, ἀπό πολύ μικρός σχετικά, κατατάχθηκε στόν Ἀγγλικό στρατό, μάλιστα, στό τέλος, ἔφθασε καί στό βαθμό τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ.

Πάντα, τοῦ ἄρεσε ἡ θάλασσα, γι’ αὐτό, ἀπό τήν ἀρχή, ἡ ζωή του σχετίστηκε μέ ταξίδια. Στή συνέχεια, προσλήφθηκε στήν ὑπηρεσία τῆς, τότε, Ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν, ὅπου ἀπέκτησε τεράστια περιουσία, ἀφοῦ πέρασε διάφορα στάδια προαγωγῶν, ὥστε στό τέλος νά μπορεῖ ὁ ἴδιος νά ἀποκτήσει δικό του πλοῖο, γιά νά ταξιδεύει στίς μακρινές χῶρες τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καί τῆς Ἀσίας.

Ἀπό τά ταξίδια του αὐτά, ἔμαθε τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τόσων λαῶν καί φυλῶν, ὅπως καί τίς γλῶσσες τους. Κάποτε, ἔχασε ὅλη του τήν περιουσία, ὕστερα ἀπό ἕνα ναυάγιο πού, ὡς ἐκ θαύματος, ὁ ἴδιος σώθηκε, μαζί μ’ ἕνα Πρέσβυ τοῦ Βασιλείου τοῦ Σιάμ, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεφε ἀπό τήν Περσία.

Ἡ γνωριμία του αὐτή ἔγινε αἰτία νά ἐπισκεφθεῖ τό Σιάμ καί μάλιστα νά ἀποκτήσει τή συμπάθεια τοῦ Ἡγεμόνα τοῦ Βασιλείου, σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε, στό τέλος, νά τοῦ ἀναθέσει τήν Πρωθυπουργία καί τήν Ἀντιβασιλεία τῆς χώρας… Φαντασθεῖτε, ἕναν Κεφαλλονίτη, τόν 17ο αἰώνα, νά κυβερνᾶ μιά χώρα ἐξωτική, ὅπως τό Σιάμ.

Ὁ τίτλος τόν ὁποῖο εἶχε σύμφωνα μέ τά τότε ἔθιμα, ἦταν ἐκεῖνος τοῦ Μεγάλου Βεζύρη. Ὁ Γάλλος ἱστορικός καί φιλόσοφος, Βολταῖρος, ἀναφέρεται, μέ λεπτομέρεια, στήν περίπτωση τοῦ Γεράκη καί τή σχέση του μέ τό κράτος τοῦ Σιάμ.

Ἐπίσης, σέ πολλά ἄλλα ξενόγλωσσα βιβλία καί ἐγκυκλοπαίδειες ἀνάμεσα στά ὁποῖα καί ἡ περίφημη Βρεττανική. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Γεράκης, στήν αὐλή τοῦ Ἡγεμόνα,

νυμφεύεται κόρη μεγιστᾶνος τοῦ Κράτους, τήν ὁποία ὀνόμασε Μαρία καί ἀπέκτησε μαζί της τόν μονάκριβο γιό του, τόν Γεράσιμο.

Λόγῳ τῶν πολλῶν χαρισμάτων καί τοῦ πλούτου τῶν σκέψεων καί τῶν πράξεών του, ὁ Βασιλιάς τοῦ Σιάμ τοῦ εἶχε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη καί δεχότανε τίς προτάσεις του, γιατί γνώριζε τό καλό πού θά προέκυπτε γιά τό κράτος του καί τόν λαό του.

Κάποτε, ὁ Γεράκης τοῦ εἰσηγήθηκε τή σύναψη σχέσεων μέ τή Γαλλία καί τήν εἰσαγωγή καί προστασία στούς ὑπηκόους του τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τότε, Βασιλιάς τῆς Γαλλίας ἦταν ὁ Λουδοβίκος ὁ 14ος.

Ἐπί κεφαλῆς τῆς πρεσβείας τέθηκε ὁ ἴδιος ὁ Γεράκης, ὁ ὁποῖος πῆγε στή Γαλλία μέ βαρύτιμα δῶρα ἀπό τόν Βασιλέα τοῦ Σιάμ, πρός τόν Βασιλέα τῆς χώρας αὐτῆς.

Συγκινητική ἦταν ἡ στιγμή, ὅταν παρουσιάστηκε μπροστά στόν Λουδοβίκο ὁ Γεράκης. Τόν ἐντυπωσίασε τόσο ἡ διπλωματία του καί οἱ τρόποι του, ὥστε ὁ Γεράκης – παρόλο πού ἦταν ντυμένος μέ τήν ἐθνική ἐνδυμασία τῶν Σιαμαίων καί τήν παραδοσιακή κοτσίδα του – δέν ἦταν ἄλλος παρά ἕνας ἀπόγονος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί γνήσιος Ἕλληνας ἀπό τήν Κεφαλλονιά…

Ὁ Γεράκης ὑπέγραψε δύο σημαντικές συμφωνίες μέ τόν Βασιλέα τῆς Γαλλίας: Μία ἐμπορική, στίς 22 Σεπτεμβρίου 1685 καί μία πολιτιστική πού ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνο πού ἐπιζητοῦσε, δηλαδή, τήν ἀποστολή ἱεραποστόλων, γιά νά ἐκχριστιανίστουν τόν Σιαμιαῖο πληθυσμό τοῦ Βασιλείου τοῦ Σιάμ (15 Μαρτίου 1685).

Στό σημεῖο αὐτό, θά πρέπει νά ὑπενθυμίσουμε ὅτι πρῶτοι, μετέφεραν τόν Χριστιανισμό, ἐκεῖ, οἱ Πορτογάλοι, τό 1545, καί ἀργότερα οἱ Ὁλλανδοί. Οἱ συμφωνίες αὐτές, λοιπόν, τοῦ Γεράκη ἄνοιξαν τίς πύλες γιά τό Γαλλικό ἐμπόριο καί τήν ἱεραποστολή στό Σιάμ.

Αὐτό, ἦταν φυσικό, νά ἐνοχλήσει τούς Πορτογάλους καί τούς Ὁλλανδούς, οἱ ὁποῖοι, μέ διάφορους τρόπους δημιούργησαν σοβαρό πρόβλημα στή χώρα, μέ τή συμμαχία τῶν ἀντιφρονούντων μέ τά σχέδια τοῦ Γεράκη.

Τόση ἦταν ἡ ἀναταραχή, ὥστε ἔγινε μιά ἐπανάσταση, κατά τῶν κυβερνώντων τοῦ Βασιλείου τοῦ Σιάμ, τό 1688, ὥστε νά ἐξολοθρευθεῖ ὁ βασιλικός οἶκος τοῦ Σιάμ καί ὁ Γεράκης, μαζί μέ τή σύζυγό του Μαρία καί τό γιό του, Γεράσιμο, νά μαρτυρήσουν θάνατο φρικτό, στίς 5 Ἰουλίου 1688.

Αὐτός ἦταν ὁ βίος καί ἡ πολιτεία, ἐν συντομίᾳ φυσικά, τοῦ Κεφαλλονίτη Γεράκη πού, ἀπό τό 1657 μέχρι καί τό θάνατό του, κυβέρνησε τή χώρα τοῦ Σιάμ, σάν νά

ἦταν πατρίδα του.

Ἕνας ἐξ ἴσου ἀξιόλογος περιηγητής, ἰατρός καί ἐξερευνητής, εἶναι ὁ Παναγιώτης Ποταγός πού, τόν περασμένο αἰώνα, ἀκριβῶς τήν ἐποχή πού ὁ Λίβινγκστον, ὁ Στάνλεϋ καί ὁ Σβάϊνφουρτ καί ἄλλοι πολλοί περιόδευαν καί ἀνακάλυπταν νέες περιοχές, φυλές, ποταμούς, λίμνες καί φυλές, θεωρήθηκε ἴσως καί ἀνώτερός τους πού, ὅπως ἔγραψε ἡ Γαλλική ἐφημερίδα Συζήτηση: «Αἱ περιηγήσεις τοῦ Λίβινγκστον καί Στάνλεϋ ὄνομα ἀπέκτησαν, ἀλλά τήν ἐπιστημονικήν ὠφέλειαν ἔχει ἡ περιήγησις τοῦ Ἕλληνος ἰατροῦ».

Αὐτός, λοιπόν, ὁ ἄγνωστος στούς πολλούς, μά ἐξαίρετος πρωτοπόρος, ἰατρός καί ἐξερευνητής γεννήθηκε στή Βυτίνα τῆς Ἀρκαδίας, τό 1839. Ὀρφάνεψε σέ ἡλικία δύο μόλις ἐτῶν ἀπό πατέρα.

Τοῦτο δέν τόν ἐμπόδισε νά προοδεύσει στά γράμματα. Εἶχε δίψα γιά μάθηση, γι’ αὐτό καί, ἐργαζόμενος, ἔμαθε τά πρῶτα γράμματα στήν Τρίπολη.

Ἀφοῦ, τώρα, ἦταν ἕτοιμος γιά ἀνώτερες σπουδές, ἐγγράφεται στή Νομική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅπου φοίτησε γιά δύο χρόνια· ἐγγράφεται, στή συνέχεια, στήν Ἰατρική Σχολή τοῦ ἰδίου Πανεπιστημίου ἀπ’ ὅπου ἀπεφοίτησε, μέ ἄριστα, καί ἀνηγορεύθη διδάκτωρ.

Ἄσκησε, γιά λίγο χρονικό διάστημα, τό ἐπάγγελμα τοῦ γιατροῦ στή Στεμνίτσα καί, στή συνέχεια, ἔκανε συμπληρωματικές σπουδές στό Παρίσι, πάντα στόν κλάδο τῆς ἰατρικῆς.

Ἐκεῖ κέρδισε τήν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη τῶν Γάλλων, ἐκδηλώνοντας τά ἀλτρουϊστικά του αἰσθήματα, περιθάλποντας τούς πάσχοντες ἀπό τήν ἐπιδημία τῆς χολέρας, μέ αὐτοθυσία. Ἡ Γαλλική Κυβέρνηση, γιά τήν προσφορά του αὐτή, ἐξέφρασε τήν εὐαρέσκειά της, πρός τόν Παναγιώτη Ποταγό.

Ἀπό μικρός ἦταν ἀνήσυχος. Ἤθελε νά γνωρίσει νέους κόσμους καί νά δεῖ, μέ τά ἴδιά του τά μάτια, τίς χῶρες ἐκεῖνες πού γνώριζε μόνο μέ τή φαντασία του, τίς μακρυνές πού δέν τίς εἶχε ἀκόμη πατήσει πόδι εὐρωπαίου.

Ἔτσι, τό Νοέμβριο τοῦ 1867, ἄρχισε τό μεγάλο ἐξερευνητικό του ταξίδι, πού, ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος: «... Ἀνεχώρησα .... ἐπί σκοπῷ νά διερευνήσω τάς κεντρικάς τῆς Ἀσίας χώρας, καί, εἰ δυνατόν, νά συσχετίσω αὐτάς πρός τάς περιγραφάς τῶν ἀρχαίων μας Γεωγράφων...».

Ἁπλά καί λιτά, χωρίς κανενός τήν οἰκονομική στήριξη, ξεκινᾶ ὁ Ποταγός σέ ἡλικία 29 ἐτῶν ἕνα ταξίδι πού θά διαρκέσει δεκαπέντε τόσα χρόνια. Δέν εἶχε καμιά

προσωπική φιλοδοξία. Ἦθελε, μέ τήν ἐνέργειά του αὐτή, νά τιμήσει τό ὄνομα τῆς Ἑλλάδας ἀλλά καί νά δείξει στόν ἔξω κόσμο ὅτι, ὄντως, καί σήμερα ὑπάρχουν Ἕλληνες πού ἀγαποῦν τίς ἔρευνες καί τίς ἐξερευνητικές ἀποστολές.

Καί δέν ἦταν μόνο τοῦτο. Γνώρισε ἀπό κοντά τά ἤθη καί ἔθιμα, τίς συνήθειες καί τίς ἱστορίες τόσων ξένων καί ἀγνωστων, πολλές φορές, λαῶν καί ἀνθρώπων. Ἦταν, ὅπως τονίστηκε, ἀνήσυχο μυαλό.

Γι' αὐτό, ἡ ἀγάπη του καί ἡ ἀγωνία του ἦταν, εἰ δυνατόν, νά συμπληρώσει προηγούμενους ἢ καί νά φέρει νέα στοιχεῖα στή μελέτη τῆς γεωγραφίας, τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, τῆς λαογραφίας.

Ἀναφέρουμε, στή συνέχεια, μερικές ἴσως ἀπό τίς χῶρες καί περιοχές πού ἐπεσκέφθηκε: Αἴγυπτο, Συρία, Μεσοποταμία, Περσία, Ἀφγανιστάν, Ἰμαλάϊα, Γοβαϊκή ἔρημο, Σινική Ταταρία, Μογγολία, Σιβηρία, Ἀσία, «... κατά τάς εὐρυτέρας τῆς ἠπείρου ταύτης διαστάσεις καί εἰσέδυσεν εἰς τήν Τροπικήν Ἀφρικήν πολύ πέραν τῶν ὁρίων, εἰς ἃ εἶχον φθάσει ἄλλοι ἐξερευνηταί...».

Πρός τό τέλος τῶν περιηγήσεών του, ἐπεσκέφθη τήν Ἁγία Πετρούπολη καί τήν Ὀδησσό καί ξανά τήν Αἴγυπτο, τήν Ἀραβία, τίς Ἰνδίες καί τίς ἀνεξερεύνητες ἐκτάσεις ὁλοκλήρου τῆς ἀχανοῦς Ἀφρικανικῆς Ἠπείρου, ἐκεῖ πού οὔτε κἂν ἔφθασε ὁ περιηγητής καί γνωστός μεγάλος ἐξερευνητής, Σβάϊνφουρτ.

Καί τό πιό σημαντικό: Ἀπ' ὅλους τούς τόπους πού ἐπεσκέπτετο, μάζευε πολύτιμο ὑλικό σέ μέταλλα, νομίσματα, φυτά, καρπούς, ἀνθρωπολογικά εὑρήματα καί διάφορα ἄλλα τά ὁποῖα ἀπέστελλε στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν.

Τούς κόπους καί τίς ἀξιόλογες ἐπιστημονικές καί ἐθνολογικές του μελέτες ἀναγνώρισε, δεόντως, ἡ Γεωγραφική Ἑταιρεία τῶν Παρισίων, τό δέ πρῶτο τόμο τῶν Περιηγήσεών του, πού ἀποτελεῖτο ἀπό 700 σελίδες, ἐξέδωκε τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, τό 1885.

Ὅταν μάλιστα προσκλήθηκε ἀπό τό Βασιλέα τοῦ Βελγίου νά ὑπογράψει τή χρυσή βίβλο τῶν ἐξερευνητῶν καί περιηγητῶν, ὁ Ποταγός, μέ μετριοφροσύνη καί ταπείνωση, σημείωσε μόνο, «Εἷς Ἕλλην».

Ἐπιστρέφοντας στήν Ἑλλάδα, ὁ Ἀρκαδικῆς καταγωγῆς ἐξερευνητής καί περιηγητής ἀποσύρθηκε στήν κωμόπολη Νυμφές τῆς Κερκύρας, ὅπου ἄφησε τήν τελευταία του ἀναπνοή, στίς 13 Φεβρουαρίου 1903 καί ἐτάφη, τήν ἑπομένη, στόν περίβολο τῆς Παναγίας τῶν Παπουτσάτων...

Ἕνας ἄλλος Ἕλληνας διαπρύσιος πρεσβευτής τῆς ἑλληνικῆς κουλτούρας καί

ξακουστός εἶναι ὁ φέρων τήν καταγωγή του ἀπό τή Λευκάδα, ἀπό πατέρα Ἄγγλο καί μητέρα Ἑλληνίδα.

Γεννήθηκε τό 1850 καί ἀπόκτησε ὅλα τά χαρακτηριστικά καί τίς ἰδιότητες τοῦ ἀληθινοῦ Ἕλληνα. Πολύ νωρίς, ἔχασε τούς γονεῖς του καί ἔτσι τόν υἱοθέτησε μία θεία του, στήν Ἀγγλία.

Μάλιστα λέγετα ὅτι ἐκείνη τόν προόριζε γιά κληρικό· ἐκεῖνος ὅμως εἶχε ἄλλες βλέψεις καί προγράμματα. Ἔφθασε στήν Ἀμερική, σέ ἡλικία 18 ἐτῶν, καί ἐργάστηκε, σάν διορθωτής, στήν ἀρχή σέ διάφορες ἐφημερίδες, καί, στό τέλος, ἔγινε ἀρχισυντάκτης.

Ἔγραφε μέ ὕφος πού συνάρπαζε τούς ἀναγνῶστες καί ἡ γλαφυρή του πένα ἠλέκτριζε τούς πάντες. Καί ἐδῶ δέν ἤθελε νά παραμείνει γιά πολύ. Τόν τραβοῦσε ἡ περιπέτεια· ἔτσι, τό 1887, φθάνει στίς Γαλλικές Ἰνδίες.

Ἀπό ἐκεῖ δίνει καί πάλι τόν πλούσιο ἐσωτερικό του κόσμο, μέ σαγηνευτικές ἀνταποκρίσεις, γιά τούς ἀνθρώπους πού συναντᾶ καί μελετᾶ, ταυτόχρονα. Καί πάλιν, ἀναζητᾶ κάτι πιό συναρπαστικό.

Ἔτσι, ἀποφασίζει νά συνεχίσει τήν περιπέτειά του, φθάνοντας ὡς τή χώρα τοῦ Ἀνατέλλοντος Ἡλίου, τήν Ἰαπωνία. Στή μακρινή, λοιπόν, Ἰαπωνία ἐνθουσιάζεται ἀπό τίς δοξασίες καί τούς θρύλους τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἀπό νωρίς, γίνεται ἐραστής τῶν ποικιλόμορφων καί λεπτῶν ψυχῶν τῶν Ἰαπώνων.

Γίνεται ἕνα μ’ αὐτούς, ἀφοῦ ἀποφασίζει νά νυμφευτεῖ Ἰαπωνέζα καί νά ἀκολουθήσει πιστά τόν Ἰαπωνικό τρόπο ζωῆς. Ἡ ψυχή του ὅμως ἔμεινε πάντα Ἑλληνική.

Ἐπηρεασμένος ἀπό τήν Ἑλληνική του φύση καί καταγωγή, κατορθώνει νά συγκεράσει αὐτά μέ τήν Ἰαπωνική κουλτούρα, ὥστε, στό τέλος, νά γίνει γνώστης ὄχι μόνο τῆς γλώσσας, ἀλλά καί νά συγγράψει ὁ ἴδιος ποιήματα, διηγήματα, λαογραφικές καί ἱστορικές μελέτες.

Τόσο ἐνθουσίασε τούς Ἰάπωνες ὁ ἀληθινός γόνος τῆς Λευκάδος πού τοῦ πρόσφεραν θέση καθηγητῆ τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Τόκιο, τό 1888.

Ὁ Λευκάδιος Χέρν, ἔτσι ἦταν τό ὄνομά του, εἶναι γνωστός, σήμερα, στήν Ἰαπωνία μέ τό δικό τους ὄνομα, Γιακοῦμο Κοϊζοῦμι. Ἔγραψε καί τραγούδησε μέ πάθος γιά τήν Ἰαπωνική ψυχή, ὥστε, μέχρι σήμερα, νά τόν τιμοῦν, νά τόν θυμοῦνται καί νά τοῦ ἔχουν ξεχωριστή θέση μέσα στήν ἱστορία τους οἱ Ἰάπωνες, γι’ αὐτή ἀκριβῶς τήν ἀγάπη του καί τήν πίστη του πρός τήν Ἰαπωνική κληρονομιά καί παράδοση.

Νά, λοιπόν μέχρι ποῦ ἔφθασαν τά βήματα τῶν Ἑλλήνων τοῦ περασμένου αἰώνα.

Ἀπέθανε τό 1904 καί, τά 25 χρόνια ἀπό τό θάνατό του, γιορτάστηκαν, τό Σεπτέμβριο τοῦ 1929, στήν Ἰαπωνία, μέ πρωτοφανεῖς γιορταστικές ἐκδηλώσεις.

Συνεχίζουμε τήν περιδιάβασή μας, αὐτή τή φορά, γιά νά βρεθοῦμε στίς μακρινές Ἰνδίες, ὅπου πολλά παιδιά τῆς Ἑλλάδας τίμησαν τό ὄνομα τῆς καταγωγῆς τους.

Θά σταθοῦμε ὅμως σ’ ἕνα: Τόν Δημήτριο Γαλανό, τόν Ἀθηναῖο, πού ἀντιπροσωπεύει, ἐπάξια, ὅλους τούς ἄλλους. Ἡ καταγωγή του ἦταν ἀπό τήν Ἀθήνα, ὅπου γεννήθηκε, γύρω στό 1760, ἀπό πατέρα Παντολέοντα καί μητέρα Διαμάντω. Μαθήτευσε πρῶτα στήν Ἀθήνα, κάτω ἀπό τόν σπουδαῖο διδάσκαλο, Ἰωάννη Μπενιζέλο.

Στά δεκατρία του χρόνια, μαθήτευσε κοντά στόν ἐπίσης ἐξαίρετο διδάσκαλο τοῦ Μεσολογγίου, Παναγιώτη Παλαμᾶ, καί, στή συνέχεια, ἔφθασε στή νῆσο Πάτμο, ὅπου μαθήτευσε κοντά στόν περίφημο διδάσκαλο Δανιήλ, γιά ἓξι συνεχῆ χρόνια.

Στό διάστημα αὐτό, ἀπόκτησε ὅλες τίς ἀπαραίτητες γνώσεις τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καί γραμματικῆς. Πλούσια ἐφοδιασμένος, πνευματικά, προσκλήθηκε, ἀπό τόν θεῖο του, Μητροπολίτη Καισαρείας, Γρηγόριο, στήν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ Ἱεράρχης Γρηγόριος ἐθαύμασε τίς ἀρετές καί τά σπάνια προσόντα τοῦ νεαροῦ ἀνιψιοῦ του· προσπάθησε μάλιστα νά τόν εἰσαγάγει στίς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἀλλ’ ὁ Δημήτριος ἀντέδρασε, λέγοντας ὅτι θέλει νά πλουτίσει τίς ἐπιστημονικές του γνώσεις.

Ἔτσι, ὅπως εἶναι γνωστό, τήν ἐποχή ἐκείνη, ἡ Ἑλληνική Κοινότητα τῆς Καλκούτας τῶν Ἰνδιῶν ἤκμαζε (ἔχουμε, ἤδη, ἀσχοληθεῖ ἐκτενέστερα, μέ τήν παρουσία τῶν Ἑλλήνων στίς Ἰνδίες, ὅπως καί γιά τόν ἴδιο τόν Γαλανό σέ εἰδική μονογραφία·) ἐκεῖ ἕνας πλούσιος Ἕλληνας ζητοῦσε διδάσκαλο, γιά τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν του. Τό ὀνομά του ἦταν Κωνσταντίνος Πανταζῆς.

Ἔτσι, ὁ θεῖος τοῦ Δημητρίου, ὁ Καισαρείας, τοῦ συνέστησε νά πορευθεῖ πρός τά ἐκεῖ, ὥστε νά ἀναλάβει τήν ἑλληνοπρεπῆ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τοῦ Πανταζῆ.

Ὁ Δημήτριος δέχθηκε, μέ πολλή χαρά, τήν πρόσκληση καί ἀναχώρησε, τό τέλος τοῦ 1786, γιά τίς Ἰνδίες. Στήν οἰκογένεια, λοιπόν, τοῦ εὐπόρου Πανταζῆ, στήν ἀρχή, ἔγινε δάσκαλος τῶν παιδιῶν τους, ἀλλά καί ἄλλων Ἑλλήνων συγγενῶν τους.

Ἔτυχε πολλῶν περιποιήσεων καί τιμῶν ἀπό ὅλους, γιατί εἶχαν, ἀνάμεσά τους, ἕναν τέτοιο ἀφοσιωμένο δάσκαλο καί Ἑλληνιστή τέλειο. Ἀλλά ὁ Δ. Γαλανός δέν ἦταν μόνον ὁ ἴδιος διδάσκαλος, ἦταν καί καταπληκτικός μαθητής τῆς Ἀγγλικῆς, Περσικῆς, Σανσκριτικῆς καί ἄλλων πολλῶν ἀσιατικῶν διαλέκτων. Πολύ σύντομα,

ἦγινε τέλειος χειριστής πάντων τῶν τοπικῶν διαλέκτων.

Ἀφοῦ ἀπέκτησε, ἐν τῷ μεταξύ, πολλήν οἰκονομική ἄνεση, ἀπεφάσισε νά ἐγκατασταθεῖ στήν ἱερή πόλη τῶν Ἰνδιῶν, Μπενάρες. Ἐδῶ, ἀφοῦ ἐνδύθηκε τή στολή τῶν Βραχμάνων, παρέμεινε, γιά 40 χρόνια, μελετῶν τά ἤθη, τίς γλῶσσες, καί φιλολογία, μαζί μέ τούς σοφούς καί δοκιμότερους ἐκπροσώπους τῆς Βραχμανικῆς θρησκείας.

Ἐδῶ, ἐπετέλεσε τό μεγαλύτερο κατόρθωμα στήν ἱστορία τῆς Βραχμανικῆς θρησκείας (μέ τόν Ἑλληνισμό), ἀφοῦ κατόρθωσε νά μεταφράσει τά κείμενα τῶν συγγραμμάτων τῶν σοφοτέρων ἀντιπροσώπων της στήν Ἑλληνική γλώσσα. Τώρα, ὁ Γαλανός ἔφθασε τό 70ο ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐπιθυμία του ἦταν νά ἐπιστρέψει καί νά ἀποθάνει στήν ἰδιαιτέρα του πατρίδα.

Ὅλο αὐτό τό διάστημα, ὁ Γαλανός διατηροῦσε συχνή ἐπικοινωνία καί ἐπαφή μέ τούς συγγενεῖς καί φίλους του. Κουρασμένος, ὅπως ἦταν, ἀπό τήν ἄσκηση καί τίς σωματικές ἐκούσιες ταλαιπωρίες, ἄφησε τήν τελευταία του ἀναπνοή, στίς 3 Μαΐου 1833, ἐκεῖ, στήν ἱερά πόλη, ὅπου ἐζοῦσε χωρίς νά ἀξιωθεῖ νά δεῖ ξανά τό χῶμα τῆς πατρίδας του, τούς συγγενεῖς καί φίλους του.

Στή διαθήκη του ὅμως ὁ Γαλανός ἐξεδήλωσε τά φιλόμουσα αἰσθήματά του πρός τήν Πατρίδα του, κληροδοτήσας στήν κυριωτέρα ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν (Πανεπιστήμιο) τό ἥμισυ τῆς περιουσίας του καί ὅλους τούς τόμους τῶν μεταφράσεών του, τά βιβλία, χειρόγραφα καί λεξικό πολύτιμο.

Ἀναμφίβολα, ὁ Γαλανός, παρόλο ὅτι διέμεινε μελετῶν καί ἐντρυφῶν στίς Βραχμανικές φιλολογίες καί θεωρίες, παρέμεινε Ἕλλην, Ὀρθόδοξος Χριστιανός, συμπέρασμα πού βγαίνει μέσα ἀπό τήν τακτική ἀλληλογραφία του, μέ, τούς κατά καιρούς, ἱερομονάχους τῆς Μονῆς Σινᾶ πού τότε ἐξυπηρετοῦσαν τίς θρησκευτικές ἀνάγκες τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων τῶν Ἰνδιῶν.

Τάφηκε στό κοιμητήριο τῶν Ἀγγλικανῶν στό Βαρανασῆ καί, ἐπί τοῦ τάφου του, χαράχθηκε ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: «Ἱερόν εἰς μνήμην Δημητρίου Γαλανοῦ, Ἀθηναίου, ὅστις ἐτελεύτησεν ἐν Βαρανασῇ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ἡλικίας 72 ἐτῶν».

Στόν Ἑλληνορθόδοξο Ναό τῆς Μεταμορφώσεως, στήν Καλκούτα, ὁ Πρωτοσύγκελλος, Ἀνανίας ὁ Σιναΐτης χάραξε τό ἑξῆς ἐπίγραμμα πάνω σέ εἰδική πλάκα: «Ὁ ἐξ Ἑλλάδος Γαλανός Ἀθηναῖος τέθνηκε Δημήτριος ἐν γῇ Ἰνδίας. Μουσῶν δ’ ὢν φίλος ὁ ἀνήρ καί παιδείας, λαμπρός κατέστη τῇ φήμῃ καί τῇ κλήσει. Λιπών δέ τόνδε τόν πολύμοχθον βίον, ἀπῆλθε εἰς ἅλυπον καί ἀΐδιον βίον. Ἵστησι τοίνυν, εὐγνωμοσύνη χάριν, ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ τό δέ κενοταφεῖον, ὁ Παντελέων, εἰς ἀΐδιον μνήμην».

Γιά πρώτη φορά, ἦγινε στήν ἱστορία τόσο βαθιά μελέτη, μετάφραση καί σχολιασμός τῶν κειμένων τῶν βραχμανικῶν μυστηρίων καί ἡ ἀξία τους θεωρήθηκε ἀνυπολόγιστος ἀπό Γάλλους, Γερμανούς καί Ἄγγλους εἰδικούς περί τήν Ἰνδολογίαν.

Οἱ μεταφράσεις κειμένων ἀρχαίων φιλοσόφων καί ποιητῶν εἶδαν τό φῶς τῆς δημοσιότητας, γιά πρώτη φορά, μέσα ἀπό τά κείμενα τοῦ Δημητρίου Γαλανοῦ.

Ἔδωσε τήν εὐκαιρία στούς Εὐρωπαίους νά τά προσέξουν καί νά προχωρήσουν στή συστηματική μελέτη αὐτῶν τῶν μοναδικῶν θησαυρῶν καί κειμηλίων τῆς Ἰνδικῆς γραμματολογίας καί θρησκευτικῆς ἀξίας. Οἱ μεταφράσεις τῶν ἔργων τοῦ Γαλανοῦ ἀποτελοῦν μοναδικότητα καί σταθμό στήν ἱστορία τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας.

Τό ὅλο ἔργο τοῦ Γαλανοῦ ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς σοφίας καί τῆς εὐσυνειδησίας πού τόν διέκρινε. Ἡ συμβολή τοῦ Γαλανοῦ ἀποτελεῖ ἕνα κολοσσιαῖο ἄθλο μιᾶς μοναδικῆς πρωτοτυπίας καί ἀπαράμιλλης ἐξοικείωσης μέ τήν Ἰνδολογία.

Τό κατόρθωμα τοῦ Γαλανοῦ εἶναι ὅτι ἔφερε, γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία, τή γνώση τῶν μυστικῶν διδαγμάτων τῶν ἀπορρήτων θεωριῶν τῶν Βραχμάνων. Εἶναι δέ ἀκόμα οἱ μεταφράσεις του ἐξαιρετικό κόσμημα τῆς Νεώτερης Ἑλληνικῆς Φιλολογίας.

Ἕνας ἄλλος Κεφαλλονίτης, πρωτοπόρος, εἶναι ὁ Ἰ. Φωκᾶς, πού ἔζησε τόν 16ο αἰώνα. Ἄφησε τή μνήμη ἑνός πρωτοπόρου θαλασσοπόρου μοναδικοῦ γιά τίς ἐπικίνδυνες ἀποστολές καί ἀνακαλύψεις του.

Ὁ Φωκᾶς ὑπηρέτησε, γιά περισσότερα ἀπό σαράντα χρόνια, στή ναυτική μοῖρα τῆς Ἱσπανίας, πλούτισε ὑπερβολικά καί, τέλος, πτώχευσε. Ἀλλά δέν ἀπογοητεύτηκε. Κατόρθωσε, μέ τήν πίστη καί τήν ἐπιμονή του, νά ἀνακαλύψει τή συντομότερη ὁδό πού θά ἕνωνε τούς δύο ὠκεανούς – τόν Εἰρηνικό καί τόν Ἀτλαντικό.

Σάν ἄριστος καί πολύπειρος ἐξερευνητής, θέλησε νά δοκιμάσει αὐτό τό τολμηρό ἐγχείρημα, ἀφοῦ πῆρε τήν ἐντολή ἀπό τόν ἀντιβασιλέα τοῦ Μεξικοῦ. Τήν πρώτη

ἐπιχείρηση ἀκολούθησε ματαίωση, γιατί τά πληρώματα τῶν πλοίων ἐδειλίασαν.

Ἡ δεύτερη ὅμως ἀπόπειρα, πού ἔγινε τό 1592 στέφθηκε μέ ἐπιτυχία, καί ἔτσι, μέχρι σήμερα τό σημεῖο ἐκεῖνο πού ἀνακάλυψε εἶναι γνωστό στούς γεωγραφικούς χάρτες σάν Στενό ἢ Θάλασσα τοῦ Φωκᾶ. Ὅπως καί τόσοι ἄλλοι Ἕλληνες πρωτοπόροι καί ἐξερευνητές, ὁ Φωκᾶς πέθανε ἄσημος, φτωχός καί ξεχασμένος.

Καί κάτι διαφορετικό, ἀλλά σχετικό κι αὐτό, μέ τή μαχητικότητα καί τήν ἀνδρεία τῶν Ἑλλήνων πρωτεργατῶν: Εἶναι γνωστός ὁ πόλεμος τῶν Μπόερς, Ὁλλανδῶν ἀποίκων τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, πού ἐγκατεστάθηκαν ἐκεῖ, τόν 17ο αἰώνα. Στή συνέχεια, προσετέθησαν καί ἄλλες χῶρες, ὅπως ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, οἱ Σκανδιναβικές χῶρες καί, τέλος, ἡ Ἀγγλία πού θέλησε νά κατακτήσει τίς πλούσιες πηγές τῆς Ἀφρικῆς.

Στίς 15 Νοεμβρίου 1899, ὁ Τσῶρτσιλ συνελήφθηκε αἰχμάλωτος ἀπό τούς Μπόερς. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού συνέλαβαν τόν Τσῶρτσιλ, ἦταν κι ἕνας Ἕλληνας, πού ἔφερε τήν καταγωγή του ἀπό τήν Λειᾶ-Φιλιατῶν Θεσπρωτίας, γνωστός μέ τό ὄνομα Τζών Κώστας – Ἰωάννης Παπακώστας. Ἡ ζωή του ἦταν περιπετειώδης.

Ἐπῆγε, κατ' ἀρχήν, στήν Αὐστραλία (1895) καί, στή συνέχεια, ἔφθασε καί ἐξερεύνησε τίς ζοῦγκλες τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς καί, τέλος, πορεύτηκε στή Νότιο Ἀφρική, ὅπου ἔζησε τόν πόλεμο τῶν Ἄγγλων μέ τούς Μπόερς, τούς ὁποίους ὑποστήριξε, πολεμήσας μάλιστα γι' αὐτούς. Λέγεται μάλιστα ὅτι, ὅταν συνελήφθηκε ὁ νεαρός, τότε, Τσῶρτσιλ, ἀνάμεσα στούς στρατιῶτες τῶν Μπόερς ἦταν ὁ Ἕλληνας Τζών Κώστας.

Ὁ Τσῶρτσιλ ἐντυπωσιάστηκε ἀπό τήν παρουσία του ἐκεῖ καί εἶχε μιά «δραματική συνομιλία» μαζί του στό τέλος τῆς ὁποίας ἐπῆρε τήν ἀπάντηση: «Ὁ Ἕλληνας πατρίδα ἔχει τήν ἐλευθερία καί ὅπου καί νά βρίσκεται πολεμᾶ γι' αὐτήν».

Ἡ ζωή του, στή συνέχεια, μοιάζει σάν μῦθος· φυλακίζεται καί στέλλεται ἀπό τούς Ἄγγλους αἰχμάλωτος στήν Κεϋλάνη, ἐπιστρέφει στή Ν. Ἀφρική καί ἐγκαθίσταται στό Στέλλεμπος ὅπου ἀνοίγει τό καφενεῖο τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, τό ὁποῖο ἔγινε κέντρο διερχομένων προσωπικοτήτων τῆς Ν. Ἀφρικῆς.

Τό 1911, βρέθηκε στήν Ἤπειρο, ὅπου πολέμησε ἐθελοντής· ἦταν μάλιστα ἀπό τούς θερμούς ὑποστηρικτές φιλελευθέρους τῆς Ἠπείρου καί, μετά τήν ἐπικράτηση τῶν βενιζελικῶν, τό 1920, ἐγκατέλειψε τήν Ἑλλάδα καί ἐπέστρεψε στή Ν. Ἀφρική, ὅπου ἀπέθανε τό 1932. Θεωρεῖται μεγάλος εὐεργέτης τῆς γενέτειράς του, ἀφοῦ προσέφερε τεράστια χρηματικά ποσά, γιά κοινωφελῆ ἔργα.

Πολλά ἄλλα ὀνόματα Ἑλλήνων πού διέπρεψαν σέ μακρινές χῶρες, χάρις στήν

ἰδιοφυΐα καί τήν ἐργατικότητά τους, μποροῦμε νά παρουσιάσουμε, γιά νά ἀντιληφθοῦμε καλύτερα τό μέγεθος τῆς προσφορᾶς τους καί τή συμβολή τους στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καί πνεύματος.

Ἀλλά, γιά τήν ὥρα θά περιορισθοῦμε σ' αὐτούς, πού προαναφέραμε πού εἶναι ἕνα ἀντιπροσωπευτικό ὑλικό πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Βλέπουμε, ἔτσι, καθαρά καί ξάστερα ὅτι ὁ Ἕλληνας, ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀλλά καί μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, εἶναι ἄνθρωπος τῶν μεγάλων κατακτήσεων καί κατορθωμάτων.

Ἔχει μέσα του τή ζωτικότητα καί τήν ἀγάπη, γιά μεγάλα ἔργα καί, πρό παντός, γίνεται φορέας τοῦ γνήσιου ἑλληνικοῦ πνεύματος καί θέλει συνεχῶς νά τό προβάλλει, νά τό χρησιμοποιεῖ ἔτσι, ὥστε νά ὠφελοῦνται καί ἄλλοι λαοί καί φυλές τῆς γῆς.

Οἱ σκαπανεῖς, λοιπόν, αὐτοί Ἕλληνες, ἀπ' ὅπου πέρασαν, ἄφησαν τά ἴχνη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀποδημία εἶναι ἴδιο τῶν Ἑλλήνων πού δοξάζουν καί τιμοῦν τό ὑπερ' ὄνομα τῆς Ἑλλάδας.. .

(συνεχίζεται ...)

Πηγή: romfea.gr